

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з навчальної дисципліни
«КАДАСТР ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ»
за темою: «Державний кадастр території, об'єктів природно-заповідного
фонду та природних територій курортів»
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»

Одеса 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з навчальної дисципліни
«КАДАСТР ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ»
за темою: «Державний кадастр території, об'єктів природно-заповідного
фонду та природних територій курортів»
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»

Затверджено
на засіданні групи
забезпечення спеціальності
Протокол № 4
від «5» грудня 2022 року

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Кадастр природних ресурсів» на тему «Державний кадастр території, об'єктів природно-заповідного фонду та природних територій курортів» для студентів III року навчання денної та заочної форми за спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій», рівень вищої освіти бакалавр/ Укладач: Костюкевич Т. К., канд. геогр. наук. Одеса, ОДЕКУ, 2022, 27 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА		5
1	ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА	7
1.1	Природно-заповідний фонд України як об'єкт кадастру	7
1.2	Природні та біосферні заповідники України	9
1.3	Національні природні та регіональні ландшафтні парки	12
1.4	Ботанічні сади та заказники	13
1.5	Дендрологічні та зоологічні парки	15
1.6	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, пам'ятки природи та заповідні урочища	16
1.7	Курорти: поняття, функції, різновиди, інфраструктура	17
1.8	Державний кадастр природних територій курортів: загальні положення	18
2	ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА	20
КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ		26
ЛІТЕРАТУРА		27

ПЕРЕДМОВА

Завданням законодавства України про природно-заповідний фонд України є регулювання суспільних відносин щодо організації, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення їх природних комплексів, управління у цій галузі.

Природно-заповідний фонд становлять ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища.

В Україні є всі види курортів: бальнеологічні, кліматичні, бальнеокліматичні, клімато-бальнеологічні, які можна використовувати для оздоровлення населення. Санаторно-курортне лікування і рекреація є важливими складовими системи охорони здоров'я у побуті здорової нації.

Забезпечення ефективного і комплексного використання наявного курортно-рекреаційного потенціалу є шляхом до розв'язання проблеми рекреаційного природокористування і охорони навколишнього природного середовища та удосконалення територіальної структури сфери туризму та курортів.

Завдання методичних вказівок полягає в тому щоб сформулювати уявлення про склад, класифікацію і порядок створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду та їхній кадастровий облік з метою реалізації державної політики у сфері охорони природного середовища.

Методичні вказівки повинні забезпечити **знання:**

- завдання, призначення та сутності Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- завдання, призначення та сутності Державного кадастру природних територій курортів;
- класифікації територій, об'єктів природно-заповідного фонду та природних територій курортів;
- наукових основ формування інформаційної бази Державного кадастру територій, об'єктів природно-заповідного фонду та територій курортів.

Вміння:

- обґрунтовувати порядок створення Державного кадастру територій, об'єктів природно-заповідного фонду та природних територій курортів;

- визначати порядок ведення кадастрів;
- використовувати дані кадастрової оцінки та обліку територій, об'єктів природно-заповідного фонду та територій курортів у професійній діяльності.

Послідовність виконання практичного заняття полягає у вивченні теоретичної частини, виконання практичної частини і відповіді на контрольні питання.

Методика проведення та оцінювання контрольних заходів полягає в оцінюванні результатів виконаних завдань, умінні студента аналізувати та узагальнювати отриману інформацію, робити висновки. Оцінюється повнота відповідей на запитання. За виконання роботи студент може отримати максимум 5 балів.

1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1 Природно-заповідний фонд України як об'єкт кадастру

Завданням законодавства України про природно-заповідний фонд України є регулювання суспільних відносин щодо організації, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення їх природних комплексів, управління у цій галузі.

Відносини в галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення його природних комплексів регулюються Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", цим Законом та іншими актами законодавства України.

До природно-заповідного фонду України належать:

- природні території та об'єкти - природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища;

- штучно створені об'єкти - ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва залежно від їх екологічної і наукової, історико-культурної цінності можуть бути загальнодержавного або місцевого значення.

Залежно від походження, інших особливостей природних комплексів та об'єктів, що оголошуються заказниками чи пам'ятками природи, мети і необхідного режиму охорони:

- заказники поділяються на ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загальногеологічні, палеонтологічні та карстово-спелеологічні;

- пам'ятки природи поділяються на комплексні, пралісові, ботанічні, зоологічні, гідрологічні та геологічні. Пам'ятки природи можуть розташовуватися на території інших об'єктів природно-заповідного фонду.

Території природних заповідників, заповідні зони біосферних заповідників, землі та інші природні ресурси, надані національним природним паркам, є власністю Українського народу (частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1287-XIV від 14.12.99).

Охорона територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську, а також історико-культурну цінність. Території та об'єкти, що мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську, а також історико-культурну цінність, підлягають комплексній охороні, порядок здійснення якої визначається положенням щодо кожної з таких територій чи об'єктів, яке відповідно до цього Закону та законодавства України про охорону пам'яток історії та культури затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері культури (Стаття 6 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1287-XIV від 14.12.99, № 2362-VIII від 22.03.2018).

Землі природно-заповідного фонду - це ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Землі природно-заповідного фонду України, а також землі територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську цінність і є відповідно до статті 6 цього Закону об'єктами комплексної охорони, належать до земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного або історико-культурного призначення (Частина друга статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1826-VI від 21.01.2010).

На землях природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного або історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням. На землях територій та об'єктів природно-заповідного фонду, які створюються в зоні відчуження та зоні безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, забороняється будь-яка діяльність, що не забезпечує режим радіаційної безпеки (Частина третя статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1826-VI від 21.01.2010, № 1472-VIII від 14.07.2016).

Межі територій та об'єктів природно-заповідного фонду встановлюються в натурі відповідно до законодавства. До встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду в натурі їх межі визначаються відповідно до проектів створення територій та об'єктів

природно-заповідного фонду (Статтю 7 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1826-VI від 21.01.2010).

1.2 Природні та біосферні заповідники України

Природні заповідники - природоохоронні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних для даної ландшафтної зони природних комплексів з усією сукупністю їх компонентів, підтримання природних спонтанних процесів і явищ, вивчення природних процесів і явищ, що відбуваються в них, розробки наукових засад охорони навколишнього природного середовища, ефективного використання природних ресурсів та екологічної безпеки (Частина перша статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 322-VIII від 09.04.2015).

Природні заповідники створюються і діють для збереження в первинному стані природних комплексів та об'єктів певних територій, дослідження природних процесів усередині них, оцінювання впливу та змін навколишнього природного середовища, сталого використання природних ресурсів тощо.

Заповідники - вища форма охорони природних територій, природна лабораторія, де ведуться комплексні наукові дослідження. Заповідники є в кожному великому природному комплексі. Станом на жовтень 2022 року на території України налічується 20 природних заповідників.

Одним з найстаріших на території України є Кримський природний заповідник. Початком заповідання території, що входить нині до його складу, вважається створення 1913 року «Заказника імператорських полювань». Після встановлення в Криму влади Рад, 30 липня 1923 року Декретом Ради Народних Комісарів РРФСР на місці царського заповідника було створено заповідник площею понад 16 тисяч га. Наразі Кримський заповідник є найбільшим природним заповідником України, загальна площа заповідника (разом з територією філії «Лебедячі острови») становить 44 175 га.

Найменший за площею заповідник України - Мис Мартьян. Заснований 1973 року. Площа заповідника - 240 га (в тому числі і прилегла до мису акваторія Чорного моря).

Загалом, площа території природних заповідників України становить 1 916,6 км².

З 19 природних заповідників у зоні мішаних лісів знаходяться 4 (Поліський, Рівненський, Древлянський, Черемський), у лісостеповій зоні - 3 (Розточчя, Медобори, Канівський), у степовій зоні - 7 (Дніпровсько-Орільський, Казантипський, Луганський, Опукський, Український степовий, Єланецький степ, Михайлівська цілина), у Карпатах - 1 (Горгани), у Кримських горах - 4 (Карадазький, Кримський, Мис Март'ян, Ялтинський).

Основними завданнями природних заповідників є збереження природних комплексів та об'єктів на їх території, проведення наукових досліджень і спостережень за станом навколишнього природного середовища, розробка на їх основі природоохоронних рекомендацій, поширення екологічних знань, сприяння у підготовці наукових кадрів і спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи.

На природні заповідники покладається також координація і проведення наукових досліджень на територіях заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ у регіоні.

Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників. На території природних заповідників забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти (Абзац четвертий частини першої статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1826-VI від 21.01.2010; в редакції Закону № 1832-VIII від 07.02.2017).

Для збереження і відтворення корінних природних комплексів, проведення науково-дослідних робіт та виконання інших завдань у природному заповіднику відповідно до проекту організації його території та охорони природних комплексів допускається:

- виконання відновлювальних робіт на землях з порушеними корінними природними комплексами, а також здійснення заходів щодо запобігання змінам природних комплексів заповідника внаслідок антропогенного впливу
- відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення рослинних угруповань, що історично склалися, видів рослин і тварин, які зникають, тощо;

- здійснення протипожежних заходів та вибіркового діагностичного відстрілу диких тварин для ветеринарно-санітарної експертизи, що не порушують режиму заповідника; спорудження у встановленому порядку будівель та інших об'єктів, необхідних для виконання поставлених перед заповідником завдань; збір колекційних та інших матеріалів, виконання

робіт, передбачених планами довгострокових стаціонарних наукових досліджень, проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

Статус і завдання біосферних заповідників. В Україні налічується 5 біосферних заповідників, з них 2 на Херсонщині, по одному на Київщині, Одещині та Закарпатті:

- Біосферний заповідник “Асканія-Нова”;
- Дунайський біосферний заповідник;
- Карпатський біосферний заповідник;
- Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник;
- Чорноморський біосферний заповідник.

Біосферні заповідники є природоохоронними, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що утворюються з метою збереження у природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, здійснення фонового екологічного моніторингу, вивчення навколишнього природного середовища, його змін під дією антропогенних факторів.

Завданнями біосферних заповідників є збереження типових природних комплексів біосфери, екологічний моніторинг, вивчення навколишнього природного середовища та його змін під антропогенним впливом. Головною відмінністю від природних заповідників та інших природоохоронних територій є міжнародний формат природоохоронної та наукової діяльності.

Біосферні заповідники включаються в установленому порядку до Всесвітньої мережі біосферних резерватів у рамках програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера" та набувають міжнародного статусу (Стаття 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1826-VI від 21.01.2010; в редакції Закону № 1472-VIII від 14.07.2016).

Для біосферних заповідників установлюється диференційований режим охорони, відтворення та використання природних комплексів згідно з функціональним зонуванням.

У межах території біосферних заповідників можуть виділятися зони регульованого заповідного режиму, до складу яких включаються регіональні ландшафтні парки, заказники, заповідні урочища з додержанням вимог щодо їх охорони, встановлених цим Законом.

Проекти організації території біосферних заповідників та охорони їх природних комплексів розробляються спеціалізованими проектними організаціями і затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

1.3 Національні природні та регіональні ландшафтні парки

Національним парком вважають природоохоронну територію, на якій діяльність людини обмежена для збереження природи. На відміну від заповідників, де людське втручання заборонене взагалі чи зведене до мінімуму, у національних парках дозволяється господарська діяльність, відпочинок, збирання грибів тощо.

Першим в історії національним парком став Єллоустоун, створений у 1872 році, а найбільшим за територією є Північно-Східний Гренландський національний парк (972 тис. км²). Загалом у світі нараховується близько 2 тисяч національних парків.

В Україні перший національний парк – Карпатський – було засновано 3 червня 1980 року. Сьогодні 53 природоохоронні території мають цей статус. Найбільше НПП розташовано в Івано-Франківській і Херсонській областях (по 5), а Дніпропетровська й Кіровоградська області не мають на своїй території жодного.

21 жовтня 2010 року Сіверсько-Донецький природний парк було позбавлено статусу національного, але у 2019 році на його базі створено Національний природний парк «Кремінські ліси». Ведуться активні роботи зі створення найбільшого в Україні національного природного парку «Подесіння». Також планують створити у Львівській області національний природний парк «Чайковицький». Загальна площа під захистом національних парків — близько 1 111 600 га (11 116 км²), або 1,84 % площі держави, в середньому 22 685 га (226,85 км²).

Правові основи організації, охорони та ефективного використання національних природних парків України, як частини природно-заповідного фонду України, визначає Закон України «Про природно-заповідний фонд України».

Регіональні ландшафтні парки є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення.

Регіональний ландшафтний парк як організаційна форма охорони природи в Україні почав застосовуватись в практиці охорони природи з 1990 року. Тоді був створений перший в Україні РЛП “Дністровський каньйон” у Тернопільській області.

Як категорія природно-заповідного фонду РЛП був введений в нашій країні 1992 року Законом України “Про природно-заповідний фонд України”.

Регіональні ландшафтні парки можуть перебувати як у власності Українського народу, так і в інших формах власності, передбачених законодавством України, тобто в комунальній та приватній. РЛП мають статус юридичної особи.

Основними цільовими функціями РЛП є:

- природоохоронна (збереження особливостей і краси ландшафту, цінних природних комплексів та об’єктів);
- охорона пам’яток культури і історії;
- рекреаційна (організація відпочинку і збереження високих рекреаційних якостей середовища);
- освітньо-пізнавальна (сприяння екологічній освіті, виховання патріотичного ставлення до рідної природи, культури та історії).

Особливістю РЛП та їх основною відмінністю від НПП є те, що вони в більшій мірі, ніж національні парки, поєднують в собі природоохоронні та суто соціальні функції.

Враховуючи щільність заселеності нашої країни, а також високий ступінь перетвореності ландшафтів, потреба в створенні РЛП в Україні є дуже значною. Потенціальні можливості для створення РЛП мають Українські Карпати, Прикарпаття та Західне Поділля, для яких характерні мальовничі ландшафти, багатий рослинний та тваринний світ, наявні мінеральні джерела, де збереглося багато археологічних та історико-культурних пам’яток. Багатством рекреаційного потенціалу відзначаються узбережжя Чорного та Азовського морів.

Особливо важливим є створення РЛП у східній частині України, у зв’язку з її значною урбанізованістю. Актуальним є формування мережі РЛП і для центральної частини України, де НПП досі відсутні. Водночас, саме в цьому регіоні є багато історико-культурних цінностей та місць, пов’язаних з історією нашого народу.

1.4 Ботанічні сади та заказники як об’єкт кадастру

Заказниками оголошуються природні території (акваторії) з метою збереження і відтворення природних комплексів чи їх окремих компонентів.

Оголошення заказників провадиться без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об’єктів у їх власників або користувачів.

Господарська, наукова та інша діяльність, що не суперечить цілям і завданням заказника, проводиться з додержанням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених заказником, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

Ботанічні сади створюються з метою збереження, вивчення, акліматизації, розмноження в спеціально створених умовах та ефективного господарського використання рідкісних і типових видів місцевої і світової флори шляхом створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової, навчальної і освітньої роботи.

Ботанічні сади загальнодержавного значення є науково-дослідними природоохоронними установами.

Ботанічним садам місцевого значення у встановленому порядку може бути надано статус науково-дослідної установи.

Ділянки землі та водного простору з усіма природними ресурсами вилучаються з господарського використання і надаються ботанічним садам у порядку, встановленому цим Законом та іншими актами законодавства України.

На території ботанічних садів забороняється будь-яка діяльність, що не пов'язана з виконанням покладених на них завдань і загрожує збереженню колекцій флори.

Зонування території ботанічних садів проводиться відповідно до Положення про ботанічний сад та Проекту організації території ботанічного саду, що розробляється спеціалізованими науковими та проектними установами і затверджується органом, у підпорядкуванні якого перебуває ботанічний сад, за погодженням з:

- центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища - щодо ботанічних садів загальнодержавного значення (Абзац другої частини третьої статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2362-VIII від 22.03.2018);

- обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим - органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища - щодо ботанічних садів місцевого значення (Абзац третьої частини третьої статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3530-VI від 16.06.2011, № 2362-VIII від 22.03.2018).

1.5 Дендрологічні та зоологічні парки

Дендрологічні парки створюються з метою збереження і вивчення у спеціально створених умовах різноманітних видів дерев і чагарників та їх композицій для найбільш ефективного наукового, культурного, рекреаційного та іншого використання.

Дендрологічні парки загальнодержавного значення є науково-дослідними природоохоронними установами.

Дендрологічним паркам місцевого значення у встановленому порядку може бути надано статус науково-дослідної установи.

Земельні ділянки з усіма природними ресурсами вилучаються з господарського використання і надаються дендрологічним паркам у порядку, встановленому цим Законом та іншими актами законодавства України.

Зоологічні парки створюються з метою організації екологічної освітньо-виховної роботи, створення експозицій рідкісних, екзотичних та місцевих видів тварин, збереження їх генофонду, вивчення дикої фауни і розробки наукових основ її розведення у неволі.

Зоологічні парки загальнодержавного значення є природоохоронними культурно-освітніми та науково-дослідними установами.

Земельні ділянки з усіма природними ресурсами вилучаються з господарського використання і надаються зоологічним паркам у порядку, встановленому цим Законом та іншими актами законодавства України.

На території зоологічних парків забороняється діяльність, що не пов'язана з виконанням покладених на них завдань і загрожує збереженню сприятливих умов для життя тварин цих парків.

На території зоологічних парків з метою забезпечення виконання поставлених перед ними завдань виділяються чотири зони.

Проект організації території зоологічного парку розробляється спеціалізованими науковими та проектними організаціями і затверджується органом, у підпорядкуванні якого перебуває зоологічний парк.

Зоологічні парки можуть організовувати пересувні експозиції тварин, мати у своєму складі підсобні господарства, які створюються для забезпечення тварин кормами.

1.6 Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, пам'ятки природи та заповідні урочища

Парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва оголошуються найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва з метою охорони їх і використання в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення є природоохоронними рекреаційними установами.

Оголошення парків-пам'яток садово-паркового мистецтва провадиться з вилученням у встановленому порядку або без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів.

На території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва можуть проводитися наукові дослідження.

Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

Пам'ятками природи оголошуються окремі унікальні природні утворення, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне, пізнавальне і культурне значення, з метою збереження їх у природному стані.

Оголошення пам'яток природи провадиться без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів.

На території пам'яток природи забороняються суцільні, поступові, лісовідновні та прохідні рубки, видалення захаращеності, полювання та будь-яка інша діяльність, що загрожує збереженню або призводить до деградації чи зміни первісного їх стану.

Визначення належності територій до пралісових пам'яток природи здійснюється за спеціальною методикою, яка розробляється і затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища (Стаття 28 в редакції Закону № 2063-VIII від 23.05.2017).

Заповідними урочищами оголошуються лісові, степові, болотні та інші відокремлені цілісні ландшафти, що мають важливе наукове, природоохоронне і естетичне значення, з метою збереження їх у природному стані.

Оголошення заповідних урочищ провадиться без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів.

Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених заповідними урочищами, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

Нормативна грошова оцінка (НГО) земель природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення проводиться відповідно до Методики нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів), що затверджена постановою Кабінету Міністрів України. З 10 листопада 2021 року в Україні діє уніфікована методика визначення НГО земель усіх категорій незалежно від їх місця розташування (в межах населеного пункту, або поза ними).

Основні нормативні показники для розрахунку наведені у порядку нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів).

1.7 Курорти: поняття, функції, різновиди, інфраструктура

Україна сьогодні стоїть на порозі нового етапу розвитку туристичної і санаторно-курортної справи. Провідне місце в Європі за кількістю та якістю природних лікувальних ресурсів обумовлює потужний потенціал лікувальних ресурсів. Оскільки в Україні є практично усі види підземних мінеральних лікувальних вод, відомі родовища лікувальних грязей (пелоїдів), це має стати підставою для подальшого розвитку і удосконалення означених галузей.

Курорт (від нім. Kurort, от Kur – лікування и Ort – місце) – освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їхньої експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, яку використовують з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливій охороні.

Під курортними факторами розуміють:

- 1) умови, території курортної зони або курорту, що сприяють лікуванню й оздоровленню організму людини;
- 2) способи й комплексні методики, які застосовують на курорті для надання лікувально-профілактичних послуг.

Курортні фактори – природні або створені штучно сприятливі умови, які є необхідним засобом для забезпечення лікувально-профілактичної діяльності на території тієї або іншої курортної зони (рис. 1.1).

Специфіка курортних факторів полягає в їхньому комплексному застосуванні, що сприяє підвищенню оздоровчого ефекту.

Основні природні лікувальні ресурси: клімат; мінеральні й термальні води; лікувальні грязі; озокерит; ропа лиманів та озер; морська вода; природні об'єкти й комплекси зі сприятливими для лікування кліматичними умовами, що придатні для використання з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

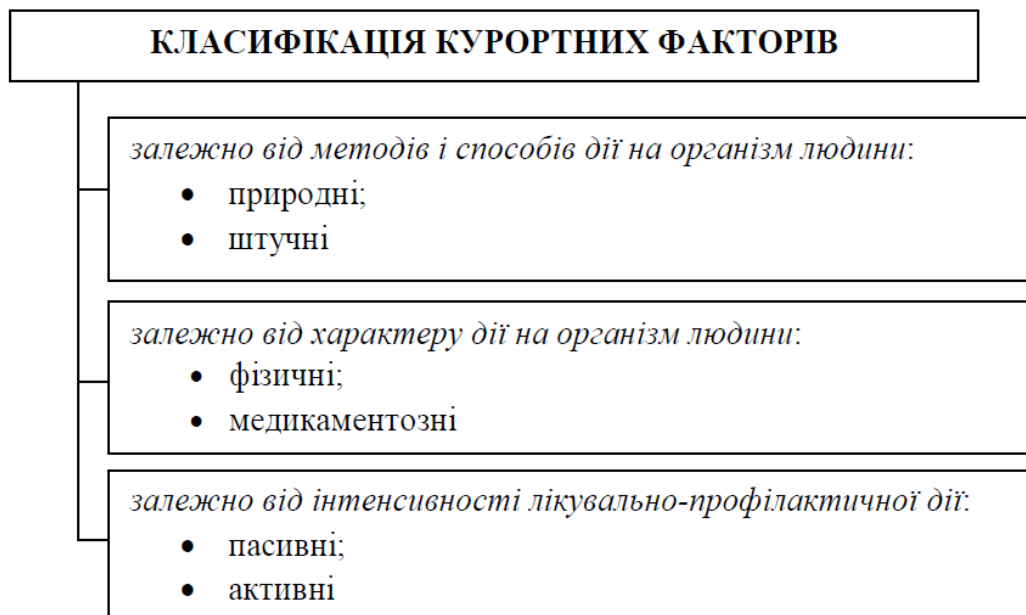

Рисунок 1.1 - Класифікація курортних факторів

1.8 Державний кадастр природних територій курортів: загальні положення

Законодавство про курорти та його завдання. Законодавство про курорти базується на положеннях Конституції України і складається з цього Закону та інших нормативно-правових актів.

Завданням законодавства про курорти є регулювання суспільних відносин у сфері організації і розвитку курортів, виявлення та обліку природних лікувальних ресурсів, забезпечення їх раціонального видобутку, використання і охорони з метою створення сприятливих умов для лікування, профілактики захворювань та відпочинку людей.

Принципи державної політики у сфері курортної справи. Державна політика України у сфері курортної справи визначається Верховною Радою України і будується на принципах:

- законодавчого визначення умов і порядку організації діяльності курортів;
- забезпечення доступності санаторно-курортного лікування для всіх громадян, в першу чергу для осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, учасників бойових дій, громадян, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, дітей, жінок репродуктивного віку, які страждають на гінекологічні захворювання, хворих на туберкульоз та хворих з травмами і захворюваннями спинного мозку та хребта;
- врахування попиту населення на конкретні види санаторно-курортних послуг при розробці та затвердженні загальнодержавних і місцевих програм розвитку курортів;
- економного та раціонального використання природних лікувальних ресурсів і забезпечення їх належної охорони;
- сприяння перетворенню санаторно-курортного комплексу України у високорентабельну та конкурентоспроможну галузь економіки.

Види курортів. За характером природних лікувальних ресурсів курорти України поділяються на курорти державного та місцевого значення.

До курортів державного значення належать природні території, що мають особливо цінні та унікальні природні лікувальні ресурси і використовуються з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

До курортів місцевого значення належать природні території, що мають загальнопоширені природні лікувальні ресурси і використовуються з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

Медичний профіль (спеціалізація) курортів. Медичний профіль (спеціалізація) курортів визначається з урахуванням властивостей природних лікувальних ресурсів.

За своєю спеціалізацією курорти поділяються на курорти загального призначення та спеціалізовані курорти для лікування конкретних захворювань.

Медичний профіль (спеціалізація) курортів установлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Моніторинг природних територій курортів. З метою забезпечення збирання, оброблення, збереження та аналізу інформації про стан довкілля і природних лікувальних ресурсів, прогнозування їх змін під впливом господарської діяльності, а також розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень створюється система державного моніторингу природних територій курортів.

Моніторинг природних територій курортів є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища і здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

2 ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Проаналізувати суть, призначення і зміст Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України (ДКТО_ПЗФ)

1. ДКТО ПЗФ – _____
2. ДКТО ПЗФ ведеться з метою _____
3. ДКТО ПЗФ містить відомості _____
4. Земельний кодекс України до складу земель особливо охоронних територій відносить землі:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

До складу земель ПЗФ відносять _____

5. До ПЗФ України належать:

- 1) _____

а) _____	б) _____	в) _____
г) _____	д) _____	е) _____
ж) _____		

- 2) _____

а) _____
б) _____
в) _____
г) _____
д) _____

3. Залежно від походження, інших особливостей природних комплексів та об'єктів, що оголошуються заказниками чи пам'ятками природи, мети і необхідного режиму охорони:

- заказники поділяються на: _____
- пам'ятки природи поділяються на: _____

Завдання 2. Проаналізувати землі природних та біосферних заповідників України як об'єкт кадастру

1. Заповідники - _____
2. Природні заповідники (ПЗ) – _____
3. Одним з найстаріших природних заповідників на території України є _____ загальна площа заповідника становить _____ га.
4. Найменший за площею заповідник України - _____.
5. Згідно до Статті 20 На національні природні парки покладається виконання таких основних завдань:

- 1) _____
- 2) _____

3) _____

4) _____

6. Порядок створення і оголошення ПЗ: _____

7. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників:

1) _____

2) _____

3) _____

8. Біосферні заповідники (БЗ) – _____

9. Назвіть біосферні заповідники України:

1) _____

2) _____

3) _____

4) _____

5) _____

10. Для БЗ встановлюється диференційований режим охорони:

1) _____

2) _____

3) _____

11. Завданням БЗ є _____

12. Порядок створення і оголошення БЗ:

1) _____

2) _____

Завдання 3. Проаналізувати землі національних природних (НПП) і регіональних ландшафтних парків (РЛП) як об'єкт кадастру

1. НПП – _____

2. На території НПП встановлюється диференційований режим з функціональним зонуванням:

а) _____

б) _____

в) _____

г) _____

3. Порядок створення і оголошення НПП:

а) _____

б) _____

в) _____

г) _____

4. РЛП – _____

5. Основними цільовими функціями РЛП є:

1) _____

2) _____

3) _____

- 4) _____
6. Порядок створення і оголошення РЛП:
- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
7. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів регіональних ландшафтних парків _____
8. Особливістю РЛП та їх основною відмінністю від НПП є _____

Завдання 4. Проаналізувати землі ботанічних садів (БС) та заказників як об'єкт кадастру

1. Заказники _____
2. Основні вимоги щодо режиму заказників _____
3. Ботанічні сади – _____
4. У межах БС для забезпечення режиму охорони можуть бути виділені зони:

- a) _____
- б) _____
- в) _____
- г) _____

3. Порядок створення і оголошення БС:

- a) _____
- б) _____
- в) _____

Завдання 5. Проаналізувати землі дендрологічних та зоологічних парків (ДП та ЗП) як об'єкт кадастру

1. ДП – _____

2. Мета створення ДП – _____

3. Порядок створення і оголошення ДП:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

4. Основні вимоги щодо режиму ДП _____

5. ЗП – _____

6. Мета створення ЗП – _____

7. На території ЗП виділяються зони:

- 1) _____ 2) _____
- 3) _____ 4) _____

8. Порядок створення і оголошення ЗП:

- 1) _____
- 2) _____

- 3) _____
 4) _____

Завдання 6. Проаналізувати землі парків-пам'яток садово-природного мистецтва (ППСПМ), пам'яток природи (ПП) та заповідних урочищ (ЗУ) як об'єкт кадастру

1. ППСПМ – _____
2. Порядок створення і оголошення ППСПМ:
 - 1) _____
 - 2) _____
3. Основні вимоги щодо режиму ППСПМ:
 - 1) _____
 - 2) _____
 - 3) _____
4. ПП – _____
5. Порядок створення і оголошення ПП:
 - 1) _____
 - 2) _____
 - 3) _____
6. Основні вимоги щодо режиму ПП:
 - 1) _____
 - 2) _____
 - 3) _____
4. ЗУ – _____
5. Порядок створення і оголошення ЗУ:
 - 1) _____
 - 2) _____
 - 3) _____
6. Основні вимоги щодо режиму ЗУ:
 - 1) _____
 - 2) _____
 - 3) _____

Завдання 7. Нормативна грошова оцінка (НГО) земель природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення

1. Проводиться відповідно до _____
2. Основні нормативні показники для розрахунку наведені у _____
3. Об'єктами нормативної грошової оцінки відповідно до вимог цього розділу є земельні ділянки природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення:

- 1) _____
- 2) _____

Завдання 8. Проаналізуйте поняття курортних факторів.

1. Курорт це - _____
2. Курортні фактори це - _____
3. Під курортними факторами розуміють:
 - a) _____
 - б) _____
4. Специфіка курортних факторів полягає _____
5. Основними природними лікувальними ресурсами є : _____
6. Лікувально-оздоровча місцевість _____

Завдання 9. Проаналізуйте особливості створення та розвитку природних територій курортів.

1. Що є підставою для прийняття рішення про оголошення природної території курортною? _____

2. На базі трьох основних природних лікувальних чинників розрізняють три типи курортів:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

3. Округ санітарної охорони - це _____

4. Округ санітарної охорони поділяється на три зони:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

5. Встановлення меж зон санітарної охорони здійснюється _____

6. За характером природних лікувальних ресурсів курорти України поділяються на курорти

- 1) _____
- 2) _____

Завдання 10. Проаналізуйте Порядок створення і ведення Державного кадастру природних територій курортів.

1. Державний кадастр природних територій курортів України - це _

2. Відомості для ведення Кадастру подаються з документованих джерел інформації, зокрема:

- a) _____
- б) _____
- в) _____

- г) _____
- д) _____
- е) _____

3. Мета ведення кадастру :

- а) _____
- б) _____
- в) _____
- г) _____
- д) _____

4. Забудова курортів здійснюється відповідно до _____

5. Надання земельних ділянок для створення або розширення курорту здійснюється _____

6. Програми розвитку курортів розробляються на основі _____

Завдання 11. Проаналізуйте принципи державної політики у сфері курортної справи.

1. Державна політика України у сфері курортної справи визначається Верховною Радою України і будується на принципах:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

Завдання 12. Проаналізуйте принципи визначення економічної оцінки природних курортних ресурсів

1. Природні курортні ресурси є _____

2. Визначення вартісної оцінки природних курортних ресурсів, як елементу економічного самоврядування на курортах, вимагає врахування їх специфічних властивостей, а саме:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

3. При обґрунтуванні методики визначення вартісної оцінки природних курортних ресурсів необхідно вирішити наступні задачі:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. З якою метою ведеться Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
2. Які відомості містить Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
3. Чому слід розглядати природно-заповідний фонд України як об'єкт кадастру?
4. Який склад і класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
5. Які передбачені охоронні зони територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
6. Який порядок створення і оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
7. Який порядок ведення Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
8. З якою метою запроваджено облік територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
9. Які особливості організаційно-правової охорони природно-заповідного фонду?
10. Які перспективи розширення територій природно-заповідного фонду в Україні?
11. Що є підставою для прийняття рішення про оголошення природної території курортною?
12. Що розуміють під курортними факторами?
13. Яка інформація може використовуватися для ведення Державного кадастру природних територій курортів України?

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Костюкевич Т.К. Кадастр природних ресурсів : конспект лекцій. Одеса, ОДЕКУ, 2022. 136 с. URL: http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/10757/1/KostyukyevichTK_Kadastr_p_rirodnih_resursiv_KL_2022.pdf
2. Панас Р. М., Маланчук М. С. Кадастр природних ресурсів. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 436 с.
3. Про природно-заповідний фонд України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>. (дата звернення 6.11.2022).
4. Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05#Text>. (дата звернення 6.11.2022).
5. Про затвердження Порядку створення і ведення Державного кадастру природних територій курортів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-2001-%D0%BF#Text>. (дата звернення 6.11.2022).

Додаткова

1. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/561-12>.
2. Кравець О. М. Курортологія : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 167 с.
3. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. <https://pzf.land.kiev.ua/>.
4. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. М. Д. Гродзинського, М. П. Стеценка. Київ : Наукова думка, 2003, 306 с.
5. Про курорти : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>.